

Прямуємо у майбутнє разом із бібліотекою

У статті розглянуто діяльність університетської бібліотеки в умовах інформаційного суспільства. Автор аналізує стратегію розвитку бібліотек в Україні, питання збереження фондів, співіснування електронних та зведених каталогів, створення електронних ресурсів та співпрацю бібліотек у цих напрямках. Окреме важливе завдання бібліотек – створювати для читачів нове комфортне середовище та допомагати їм орієнтуватися в інформаційному просторі.

Ключові слова: сучасна бібліотека університету, стратегія розвитку бібліотек, збереження фондів, збереження цифрового контенту, електронні та зведені каталоги, електронні ресурси, читач у сучасній бібліотеці.

«Ой лише́нко, лише́нко, як я забарився... Як же я запізнююсь!» – це хвилювання персонажа Льюїса Керрола¹, з якого, власне кажучи, й почалися пригоди усім відомої героїні, цілком можна віднести до роздумів про долю сучасних українських бібліотек. Чи запізнюємося ми у своєму розвитку? Наскільки відстаємо від бібліотек у світі? Що слід зробити, щоб встигнути бути корисними для своїх читачів?

Тому разом з Алісою поспішаймо за білим кроликом, подивімося, проаналізуймо наші досягнення та помилки за останні роки, те, що вже зроблено, і те, що треба зробити, аби бібліотека стала насправді інноваційною, креативною та завжди потрібною читачу. І головне тут – поспішити встигнути!

Починаємо... з бібліотечних фондів

«Чи то колодязь був просто таки бездонний, а чи так повільно вона падала, але дорогою їй не бракувало часу роззирнутися і поміркувати, що ж буде далі. Найперше Аліса глянула вниз, щоб бачити, куди вона падає, – але там було темно, хоч в око стрель. Тоді вона оглянула стіни колодязя: на них була сила-силенна маленьких мисників та книжкових полиць...».

Усі бібліотеки завжди пишаються своїми фондами, їхньою кількістю, якістю, цінністю. Найстаріша університетська бібліотека країни – Наукова бібліотека Львівського національного університету імені Івана Франка, її фонд складає 3,5 млн примірників. Наукова бібліотека

¹ Тут і далі цитати з казки Л. Керрола подані за виданням: Керрол Л. Аліса в Країні Чудес. Аліса в Задзеркаллі / Льюїс Керрол ; пер. з англ. Валентина Корнієнка ; за ред. Івана Малковича. – Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2001. – 122, 142 с.

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича нараховує близько 2,6 млн примірників, фонд Наукової бібліотеки Одеського національного університету імені І.І.Мечникова складає 4 млн примірників, загальний фонд ЦНБ Харківського університету імені В. Н. Каразіна – понад 3,4 млн примірників. Фонди стародруків, рідкісних видань і рукописів цих університетських бібліотек рішенням Кабінету Міністрів України включено до Державного реєстру наукових об'єктів, що становлять національне надбання. Фонди рідкісних видань – гордість університетів, вони дають можливість науковцям України і світу ознайомитись із джерелами світової книжкової цивілізації, є невичерпним джерелом для досліджень вчених. Фонд книжкових пам'яток ЦНБ отримав статус національного надбання у 2013 році. Класичні університетські бібліотеки стоять поряд з національними бібліотеками країни і відіграють величезну роль у наданні знань. До мережі бібліотек вищих навчальних закладів входить 201 бібліотека різного відомчого підпорядкування. Загальний фонд документів – 120,7 млн примірників, з яких 2,3 млн – електронні видання. Кількість користувачів – 1,7 млн осіб, яким щороку видається понад 105 млн примірників [18].

Але збереження фондів – це й велика проблема! У проєкті Концепції державної програми збереження бібліотечних фондів на період до 2020 року [20], який представлено на сайті Міністерства культури України, відзначено, що в країні протягом багатьох років не було належного зберігання бібліотечних фондів, умови багатьох книгосховищ є невідповідними, бракує фахівців, обладнання, сучасних технологій зберігання та реставрації бібліотечних документів. На жаль, в Україні поки ще не створено Державного реєстру національного культурного надбання та реєстру книжкових пам'яток. Тому одним із найважливіших завдань, що стоїть перед бібліотеками, де зберігаються рідкісні видання (в першу чергу – перед університетськими), є здійснення наукового описання фондів до цього реєстру [18]. Друге дуже важливе завдання, що стоїть перед бібліотеками, – це запобігання будь-яким несприятливим ситуаціям, які можуть загрожувати фондам, зокрема крадіжкам, вандалізму, пожежам, затопленню, техногенним та військовим катастрофам.

Щорічно ЦНБ видає зі своїх фондів до 1,5 млн примірників, і поки що традиційні фонди бібліотеки користуються читацьким попитом – як читачів-співвітчизників, так і користувачів з-за кордону. Наприклад, протягом 2015 року із запитами до ЦНБ зверталися читачі зі США, Чехії, Білорусі, Польщі, Німеччини, Азербайджану, Швеції і, таким чином, фонди бібліотеки відкриті не тільки для студентів, аспірантів, професорсько-викладацького складу, науковців та працівників університету, студентів та наукових працівників ВНЗ Харкова і України, а також надаються для користування бажаним зі всього світу. Але слід зазначити, що **погляд на**

бібліотеку з функціями тільки класичного книгосховища у сучасному світі вже не є актуальним. Неодноразово ми підкреслювали, що наразі потенціал сучасної бібліотеки оцінюється не тільки за обсягом книжкового фонду, але й за здатністю бібліотеки надати інформацію для своїх користувачів у найкоротші терміни. Каразінський університет серед пріоритетів свого розвитку на період до 2020 року визначив **найповніше розкриття дослідницького потенціалу університету, прагнення до входження в список кращих університетів світу за визнанням університетським рейтингом [19].** Якісне інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу і наукових досліджень в університеті передбачає розвиток дослідницької діяльності наукової бібліотеки, нових принципів формування бібліотечного фонду, ефективного обслуговування, передовсім – створення і вдосконалення електронної бібліотеки.

Електронна бібліотека і мережеві ресурси

«Аліса уявлення не мала, що таке «широта» й «довгота», але ці поважно-вчені слова неабияк тишили її вухо».

Цифрові технології вже давно й дуже швидко змінили і продовжують змінювати наше життя. Спрямоване в майбутнє інформаційне суспільство неймовірно швидко перетворює світ і не залишає нам вибору: або змінюватися разом з ним, або зникнути... Ми повинні навчатися жити згідно з правилами цього суспільства. Адже змінилася звична технологія роботи традиційної бібліотеки; впровадження цифрових технологій не тільки покращило, а й принципово трансформувало її діяльність, якісно удосконалило традиційний сервіс бібліотеки. Говорячи про покращення сервісів для користувачів, про ефективність роботи бібліотеки, підкреслимо, що ця ефективність складається з якісної роботи бібліотеки як структурного підрозділу університету, з оновлення та удосконалення автоматизації бібліотечних процесів, визначення показників ефективності створення власних інформаційних продуктів, удосконалення діяльності бібліотеки в умовах відкритого та віддаленого доступу [31].

Поступово у бібліотеці змінювалися традиційні процеси та технології: від комплектування документів до обслуговування читачів. Починаючи наприкінці ХХ століття зі створення електронного каталогу, впровадження у роботу автоматизованих інформаційно-бібліотечних систем і переводячи бібліотечні процеси в АІБС, навчаячись, як працювати у мережі Інтернет, бібліотека автоматизувала всі свої робочі процеси, створила електронні архіви, власні бази даних (БД). Автоматизована інформаційно-бібліотечна система «**LiberMedia**» – програмне забезпечення французької фірми Relais Informatique International –

використовувалась у ЦНБ з 1996 року. Удосконалену програму **AIBS «Absotheque Unicode»** – більш сучасне та якісне продовження програмного забезпечення програми «**LiberMedia**» – було впроваджено у роботу з 2012 року. Вона надає унікальні можливості для користувачів. Сьогодні ЦНБ супроводжує великі бази даних – електронний каталог (ЕК) бібліотеки, електронний архів університету **eKhNUIR**, електронний архів рідкісних видань та рукописів для науки та освіти – **eScriptorium**. Статистика Google Analytics надає відомості, що до електронного каталогу ЦНБ у 2015 році звернулися користувачі з 143 країн світу. Прозорості та видимості каталогу ЦНБ сприяє той факт, що бібліотека має свої профілі з посиланням у провідних світових каталогах бібліотек: **Libraries.org**, **LibWeb** (<http://www.lib-web.org>) та **WorldCat**.

У бібліотеках світу вже давно створюються зведені або розподілені електронні каталоги. Це сприяє економії, оскільки одна бібліотека створює електронний запис, а інші запозичують, тому немає процесу багаторазової каталогізації одного документа. Отже, можна говорити про корпоративну каталогізацію. Наведемо декілька відомих зведених каталогів. У першу чергу це Всесвітній каталог OCLC – **WorldCat.org**: **The World's Largest Library Catalog** (<http://www.worldcat.org/>). **Online Computer Library Center** – це бібліотечний сервіс та науково-дослідницька організація, метою якої є розширення доступу до світової інформації та скорочення витрат на інформацію. OCLC не тільки об'єднує світові бібліотеки, але, що найголовніше, скорочує шлях читачів до книг. Цифровий шлюз WorldCat знімає бар'єри між найширшою пошуковою системою Google та електронними каталогами бібліотек, які там не відображаються: завдяки підписаній між OCLC і Google угоді будь-який завантажений у каталог бібліотечний запис з'являється як результат пошуку у Google з посиланням на список бібліотек, де можна знайти певну книгу. «Таким чином, ми спрямовуємо читачів назад: з Інтернету до бібліотек», – зазначив один з директорів OCLC Ерік ван Любек [17]. У системі OCLC читачі можуть розміщати і зберігати свої списки книг, а також користуватися системою з будь-якого мобільного пристрою. Зведений каталог університетських бібліотек Великої Британії та Ірландії **COPAC** (<http://copac.jisc.ac.uk/search>) відображає фонди 22 університетських бібліотек країни. Така ж місія – і у зведеного каталогу університетських бібліотек Бельгії – **Union Catalogue of Belgian Libraries** (<http://www.unicat.be>), зведеного каталогу бібліотек Франції **SUDOC** (**Catalogue Sudoc**, <http://www.sudoc.abes.fr>) та багатьох інших. З 2002 року на сервері бібліотеки Варшавського університету польськими науковими бібліотеками створюється зведений каталог **NUKAT** – Національний універсальний центральний каталог (**Narodowy Uniwersalny Katalog Centralny**, www.nukat.edu.pl). Користувачі можуть здійснювати пошук документів, що зберігаються у 130 наукових бібліотеках, які використо-

вують різні бібліотечні системи, а інформація стає доступною для читача з будь-якого місця в Польщі й у світі.

23 березня 2016 року Кабінет Міністрів України схвалив Стратегію розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України» [18]. Серед планів дій Стратегії є реалізація проєкту єдиного універсального веб-порталу інформаційних ресурсів бібліотек і приєднання зведеного електронного каталогу бібліотек України та електронних каталогів окремих бібліотек до світового зведеного каталогу бібліотечних ресурсів (WorldCat).

Сучасні веб-технології розвиваються дуже швидко, і провідне міжнародне видавництво «SAGE»² разом з Британською бібліотекою підтверджують, що вже потрібно забути про традиційну каталогізацію і створювати метадані у Web-масштабі (Web Scale)³ [13]. Розробники систем **Web Scale Discovery** ставили перед собою завдання об'єднати у межах єдиної пошукової системи максимально можливу кількість доступних через Інтернет інформаційних джерел – як ліцензійних, так і відкритого доступу. Вже у 2010–2011 рр. в університетських бібліотеках США і Канади з'явилися системи **Web Scale Discovery** [7]. Також більшість західних фахівців висловлюються за застосування і розвиток метаданих, головним чином Дублінського ядра⁴, вважаючи, що воно має замінити існуючі складні системи каталогізації документів. На їхню думку, поява нових інформаційних схем метаданих забезпечить більшу точність у пошуку веб-ресурсів та полегшить доступ до них [3].

Усі ці питання досить складні, вони ставлять перед бібліотеками нові завдання. Проте, якщо ми хочемо бути на рівні з найкращими пошуковими системами, треба все це вивчати і працювати над цим. Робота з розкриття фондів, поповнення та удосконалення електронного каталогу, як і раніше, є пріоритетним напрямком діяльності ЦНБ. Ще раз підкреслимо: кооперацію з університетськими бібліотеками потрібно розвивати. Така форма роботи дозволяє збільшити репертуар бібліотечних сервісів з доступу до інформації та знизити витрати кожного з партнерів.

Попит на отримання інформації через Інтернет зростає – і завдяки створенню на сервері ЦНБ **eKhNUIR – електронного архіву (репозитарію)** університету (<http://dspace.univer.kharkov.ua>), – наукові роботи вчених швидко стають відомими у світі. Політику архіву (*The open access*

² Міжнародне видавництво SAGE видає журнали, енциклопедії, книги та електронні продукти з цілого спектру галузей знань, у тому числі з економіки, менеджменту, маркетингу, соціології, політології, психології, освіти в цілому.

³ Web Scale Discovery – доступ до каталогу бібліотеки та повнотекстових баз даних у межах єдиного інтерфейсу.

⁴ Дублінське ядро (англ. Dublin Core) – словник (семантична мережа) основних понять англійської мови, призначений для уніфікації метаданих для опису щонайширшого діапазону ресурсів (див: Дублінське ядро [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Дублінське_ядро).

policy adopted by V. N. Karazin Kharkiv National University mandates that all published journal articles and conference papers be deposited in Electronic Archive of V.N. Karazin Kharkiv National University (eKhNUIR) if there are no legal objections by publishers) щодо ресурсів відкритого доступу зареєстровано у Реєстрі Директив та політик репозитаріїв відкритого доступу (<http://roarmap.eprints.org> ROARMAP, Registry of Open Access Repository Mandates and Policies). Електронний архів eKhNUIR має міжнародний класифікаційний індекс ISSN 2310-8665 і, завдяки цьому, має статус повноцінного електронного видання (ресурсу, що постійно оновлюється), в якому можна публікувати результати досліджень як у першоджерелі, нарівні з друкованими періодичними виданнями.

У світовому рейтингу «**The Ranking Web of World repositories**» (<http://repositories.webometrics.info/en/Europe/Ukraine%20>) університетський архів стабільно входить до 10 найкращих репозитаріїв України, а у другому півріччі 2015 року він посів 445 місце у світі серед 2000 архівів, таким чином підвищивши рейтинг університету.

Поцифрування видань минулих років створило умови для того, щоб вони стали відомими широкому колу дослідників, тому повнотекстові ресурси, розміщені у **eScriptorium** (<http://escriptorium.univer.kharkov.ua>), є популярними у всьому світі. Саме працівники бібліотеки сканують і розміщують електронні копії рідкісних видань з фондів ЦНБ. На цей час у eScriptorium розміщено понад 4000 повнотекстових рідкісних документів, починаючи з XIV століття. За статистикою Google Analytics щорічно більше, ніж удвічі, зростають показники відвідувань.

Електронні бібліотеки постійно удосконалюються і надають все більше сервісів. Яскравим прикладом може слугувати електронна бібліотека Франції «Галліка» (<http://gallica.bnf.fr>). У проєкті беруть участь автори, видавці, бібліотекарі, книготорговці, між ними налагоджено тісні зв'язки, а поцифруванню приділяється серйозна увага на рівні Уряду. Велика електронна бібліотека Франції надає безкоштовний доступ до своїх колекцій користувачам з усього світу. «Галліка» постійно удосконалюється в технічному плані, а також працює над тим, щоб надавати користувачам найбільш комфортний доступ, враховуючи сучасний мобільний зв'язок.

Завдяки тому, що ЦНБ надає доступ до рідкісних видань в електронному архіві, вона стала партнером найкрупніших міжнародних проєктів Всесвітньої цифрової бібліотеки (**World Digital Library**, <https://www.wdl.org/en>) та **Европеани** (www.europeana.eu). Проєкт WDL було ініційовано Бібліотекою Конгресу США у 2005 році й підтримано ЮНЕСКО. Підготовка метаданих документів до міжнародних проєктів потребує дуже ретельної роботи та дотримання міжнародних стандартів оформлення, а також складання анотацій англійською. Якщо архів eScriptorium поповню-

ється виключно за планом бібліотеки і лише її зусиллями, то електронний архів eKhNUIR може наповнюватися депозиторами з кафедр, самими авторами або бібліотекарями. У звіті видавництва «SAGE» підкреслено, що науковці можуть упереджено ставитися до відкритого доступу, оскільки серед вчених і досі існує значна недовіра до нього [5]. Рейтинг університету залежить, у тому числі, й від того, як представлені у відкритому доступі наукові праці, як вони використовуються. Тому потрібно інтенсивно поповнювати електронні архіви, збільшувати обсяги статей, дати можливість світу знайомитися з науковими досягненнями університету, тим самим підвищуючи рейтинг навчального закладу в цілому.

Поцифровуючи документи, слід завжди думати про те, як зберігати цифрову інформацію. Постійну й значну увагу цьому приділяє ЮНЕСКО. У 2003 році було прийнято «Хартію про збереження цифрового надбання» [25], у 2012 році у Ванкувері (Канада) ЮНЕСКО спільно з Університетом Британської Колумбії було організовано конференцію «Пам'ять світу в епоху цифрових технологій: збереження інформації». У Ванкуверській декларації, яку прийняла конференція, записано, що поцифрування не є гарантією збереження, інформацію необхідно вміти зберігати, цей процес має бути постійним і обов'язковим [29]. У бібліотеках треба розробляти стратегію збереження власних цифрових документів. Деякі фахівці вважають, що технологічні процеси збереження цифрової інформації повинні мати надійність на рівні експлуатації атомних станцій. У лютому 2015 року на 38-й Генеральній конференції ЮНЕСКО знову було заявлено про необхідність збереження інформації, у тому числі тієї, що існує у цифровому вигляді, й рекомендувало країнам прийняти політку, стратегію і розробку потрібних для цього законів [6].

Для підвищення публікаційної та наукової активності вчених необхідно забезпечувати їм доступ до світових повнотекстових баз даних. Університет отримує цей доступ завдяки як придбаним базам даних, так і наданим світовими видавництвами у тестовий доступ на незначний час (один-два тижні). Доступ до баз даних науковці можуть отримати з будь-якого автоматизованого робочого місця в мережі університету. Одне з важливих завдань бібліотеки – навчати користувачів методиці пошуку інформації у світових ресурсах, тому працівники бібліотеки проводять семінари, надають консультації (групові та індивідуальні) з користування базами даних. Науковці університету протягом років мали доступ до багатьох баз даних, які надають міжнародні компанії та організації, – «EastView», «American Physical Society», «Royal Society of Chemistry» та ін. Найпопулярнішою багатопрофільною базою даних, яка нараховує понад 10 000 назв наукових англomовних журналів з усіх галузей знань, – «EBSCO Publishing» – науковці мали змогу користуватися понад 15 років. Слід зауважити, що статистика використання цих ресурсів може бути значно

кращою. Зараз студенти, науковці університету мають доступ до реферативної бази даних публікацій у наукових журналах – «Web of Science».

Наскільки ефективно використовуються інформаційні сервіси бібліотеки, залежить і від того, як їх рекламують, тому бібліотека намагається якомога швидше доносити до користувачів інформацію про бази даних через соціальні мережі. Студенти, які зараз приходять до університетів, – це сучасне веб-покоління. Соціальні мережі стали невід'ємною складовою повсякдення, в першу чергу – серед молоді. Головним засобом доступу до соціальних мереж зараз є *мобільні пристрої*. Сайт «Library Research Service» – LRS (www.lrs.org) надає дані щодо використання сайтів і соціальних мереж бібліотеками США. Згідно з результатами дослідження 2014 року, цікавість до бібліотек у соціальних мережах значно зросла серед усіх верств населення, а 4 з 5 бібліотек США використовують «Facebook» [30]. Щороку відсоток замовлень, що надходять зі смартфонів і планшетів до електронного каталогу ЦНБ, також збільшується, а 100 % наших студентів користуються соціальними мережами.

Бібліотечні інновації, креативна бібліотека та Інтернет

«Ану пригадаймо: коли я прокинулась – чи була я такою, як завжди? Щось мені пригадується, ніби я почувалася інакше. А якщо я не та, що була, то, скажіть-но, хто я тепер?.. Оце так головоломка...»

Без інновацій ми вже не мислимо діяльність сучасної бібліотеки. Інтернет змінив світ – і назавжди змінив традиційну бібліотеку. Але суперечки, хто важливіший, – Бібліотека чи Інтернет, дискусії, куди пішов наш читач (а він, зрозуміло, втік до Гуглу), як його повернути, тривають і досі. Наведемо слова Генерального секретаря ІФЛА (International Federation of Library Associations and Institutions) 2013–2015 рр., секретаря Бібліотечної асоціації Фінляндії Синіккі Сипілі, яка у 2014 році сказала: «...інновації – це центр тієї політики, яку розробляє ІФЛА, інновації – це не тільки те, що впроваджують бібліотеки, але й те, що привносять до бібліотеки читачі. Нам необхідно чітко уявляти собі запити читачів для того, щоб розвивати інновації і впроваджувати їх у всі сфери бібліотечної діяльності. Не можна зводити інноваційну діяльність тільки до поцифровки фондів і нових технічних сервісів. Інновації – це й креативний відгук бібліотек на потреби та інтереси суспільства» [21]. З анкетування читачів ЦНБ ми знаємо, що вони хочуть бачити бібліотеку, яка обладнана сучасною технікою, зручними меблями, надає широкий доступ до періодичних видань, електронних фондів та традиційних фондів літератури, є інформативною, світлою, просторою, доброзичливою, зручною. Доля бібліотеки залежатиме від того, наскільки вона буде

затребувана читачами, тому треба створювати таку атмосферу, щоб читач з довірою ставився до бібліотеки. Бібліотекарі неодноразово підкреслювали: розвиток бібліотек українських ВНЗ, впровадження новітніх технологій значно випереджають нормативні документи – вони не встигають за тими змінами, що перетворюють традиційні бібліотеки на сучасні інформаційні центри, які стають затребуваними користувачами не тільки певного ВНЗ, міста, а й усього світу. Інноваційна бібліотека потребує й відповідних документів. Чи відповідає типова структура бібліотеки ВНЗ тій діяльності, якої від неї вимагає сучасність? З одного боку, нові технології відкрили бібліотекам вищих навчальних закладів можливість інтеграції у світовий інформаційний простір, перед бібліотеками постали складні, принципово нові завдання в області організації й роботи з інформаційними ресурсами, їхнього збереження, обслуговування користувачів, розстановки кадрів, які здатні працювати в цьому інформаційному середовищі. З іншого боку, бібліотеки ВНЗ змушені виконувати завдання зі входження в інформаційний простір, брати відповідальність за інформаційне забезпечення освіти, впроваджувати ці найновіші технології у межах типової традиційної та затвердженої структури [10]. Нова бібліотека потребує нової мобільної структури, зараз вона не може бути стабільною, а має рухатися відповідно до змін, бути розрахованою у першу чергу на читача. Структура бібліотеки повинна дозволяти повною мірою реалізовувати ті завдання, що стоять перед університетами. Як говорить наш колега, директор бібліотеки Політехніки Лодзі Блажей Ферет: «Структура, повинна відображати те, що ми робимо, і бути спрямованою на користувача, а не на внутрішні процеси в бібліотеці» [27].

Чому останніми роками все частіше лунає гасло «**Бібліотека як третє місце**», або «**User-friendly library**» («Бібліотека, комфортна для користувача»)? Чому ми говоримо: треба організовувати бібліотечний простір? Тому що, незважаючи на всеохоплюючий Інтернет, який зараз є у кожного в кишені (у власному мобільному гаджеті), читачі все ж прагнуть приходити до бібліотеки. Зідно з результатами опитування читачів ЦНБ, 54 % з них приходять або щодня, або щотижня, шукаючи не тільки необхідну інформацію в традиційному вигляді або у базах даних, а й з метою віднайти у бібліотеці щось нове, цікаве для себе, 36 % користувачів приходили б частіше, якби у них були місця для індивідуальної роботи [2, 86]. Читачу потрібні як окремі комфортні місця, так і можливість поспілкуватися у групі, тобто ми маємо створити йому зручне середовище!

Другий рік поспіль у бібліотеках ВНЗ Харкова діє проект «**Єдина картка читача бібліотек**». Ми значно розширили університетський бібліотечний простір. Цей проект надає студентам, аспірантам, викладачам і науковцям навчальних закладів міста доступ до фондів та електронних ресурсів бібліотек-учасниць для використання їх у навчанні та науково-

дослідній роботі. До проекту приєдналося 26 бібліотек. У 2015 році креативними молодими бібліотекарями ЦНБ і Наукової бібліотеки Національної юридичної академії імені Ярослава Мудрого було реалізовано проект-дослідження «Бібліотечний ревізор».

Метою дослідження стало вивчення функціонування «Єдиної картки читача» у вищих навчальних закладах Харкова. Інкогніто були відвідані 25 бібліотек – учасників проекту. До кожної бібліотеки бібліотекарі-дослідники приходили як прості читачі своїх ВНЗ з наміром попрацювати з фондами та електронними ресурсами. При цьому в них була можливість пройти весь шлях читача, який спочатку шукає бібліотеку, потім дізнається про послуги, які йому можуть запропонувати та, нарешті, працює у читальному залі. «Ревізори» змогли пройти в усі бібліотеки, а всі критичні зауваження були донесені до керівництва. Підсумки перевірки були представлені на сайтах бібліотек у дорожній інтерактивній мапі «Єдиного бібліотечного простору Харкова».

Концепція сучасного простору бібліотеки кардинально відрізняється від класичного розуміння бібліотеки: тиша, строгий бібліотекар, абонемент, читальний зал, книгу можна чомусь і не отримати. Сучасна бібліотека – це більше, ніж просто сховище книг. Зараз бібліотека прибирає бар'єри й удосконалює комунікації: багато функцій надається 24/7, практично усі фонди відкриті, всюди зона Wi-Fi, читач працює там де йому зручно, у бібліотеці відбувається безліч різноманітних заходів для користувачів. Атмосфера для читача у бібліотеці має бути комфортною, бібліотечні сервіси – працювати швидко та якісно, а комп'ютерна техніка – на високому рівні (постійно оновлюється). Щодня потрібно доводити користувачу, що бібліотеки дійсно надають якісні послуги, і що він віднайде у бібліотеці все, що йому необхідно, незалежно від того, чи є ця інформація саме в певній бібліотеці.

Сучасні бібліотеки у своїх концепціях розвитку на майбутнє акцентують увагу на впровадженні інноваційних методів у реалізації навчального процесу і наукових досліджень з використанням сучасних інформаційних технологій. У Концепції Центральної наукової бібліотеки також записано, що в найближчі роки вона має досягти рівня інформаційно-бібліотечного обслуговування, притаманного провідним університетам світу. Задля досягнення цієї мети необхідно:

- впровадження передових інформаційних технологій з метою здійснення наукової, науково-інформаційної, культурно-просвітницької діяльності та міжнародного співробітництва у сферах формування, обміну і використання світових бібліотечних ресурсів;

- формування універсального фонду інформаційних ресурсів на всіх видах носіїв інформації;

- створення електронної бібліотеки університету і надання на її основі нових послуг студентам, аспірантам, професорсько-викладацькому складу, працівникам;
- підвищення ефективності інформаційно-бібліотечного обслуговування шляхом забезпечення доступу до повнотекстових ресурсів;
- створення страхового фонду рукописів, стародруків, рідкісних і цінних видань.

Не слід забувати про взаємозв'язок таких явищ, як читання, національна свідомість, виховання, а також про те, що бібліотека безпосередньо причетна до цих процесів і явищ.

Деякі слова про любов до читання

«Як же всі тут люблять командувати. Читай їм і читай! – подумала Аліса. – Мовби я у школі!»

Студенти першого курсу Каразінського університету під час опитування, яке провела бібліотека у 2015 році, улюбленою українською книгою назвали «Кобзар» Т. Шевченка, серед інших авторів: А. Сент-Екзюпері, О. Уайльд, М. Булгаков. *«Ничто так не характеризует степень общественного развития, степень общественной культуры, как уровень читающей публики в данный исторический момент»*, – сказав колись видатний книгознавець і бібліотекознавець М. О. Рубакін [4].

Популяризація читання – надзвичайно важливе завдання бібліотек. У всіх країнах приділяється велика увага читанню, приймаються державні програми. В основі тієї чи іншої концепції бібліотечного обслуговування, прийнятої суспільством у певний період його розвитку, є ставлення до читача, тобто та чи інша *концепція читача* [16]. У сучасному суспільстві домінують ліберальна і комерційна концепції. В основі ліберальної концепції читача закладені західні цінності: свобода особистості, її право на суверенний розвиток, гуманістичні погляди на виховання, знання як цінність. Читання розуміють як спосіб розвитку особистості. Суть комерційної концепції – це орієнтація на читацький інтерес і попит як на джерело вигоди видавця, головним є дохід від будь-якої книги, затребуваної читачем. За різними соціологічними дослідженнями читання в Україні не є головною сферою інтересів, кожен четвертий українець зовсім не відкриває книгу [14].

Який він – сучасний читач? Що треба робити бібліотекам, щоб популяризувати читання? Це питання постійно ставлять перед собою бібліотеки усіх відомств: академічні, масові, університетські, а також письменники, видавці, книготорговці. Всі вони впевнені, що з читачем потрібно працювати. Наприклад, письменник Любоко Дереш вважає, що має *«...якісь польові спостереження щодо читання. Якщо за різними*

статистичними даними стабільно спостерігається падіння інтересу до читання в країні, то в межах молодіжного середовища існують певні соціальні рухи, де цей інтерес до читання посилюється. Можливо, він не завжди зростає, але як мінімум залишається стабільним... для людей, які багато часу проводять у мережі, такими маркерами, на які вони орієнтуються, є опініон-лідери, ті молоді люди, які чимось їх цікавлять. Тобто якось так виходить: що залайкали, те й читають» [15]. А Сепрін Жадан в інтерв'ю «Українській правді» відзначив: «Читання треба популяризувати агресивно... Мені видається, що в сьогоденних умовах, коли немає ніяких умов, немає структурного ринку та структурованого літературного процесу, найбільш актуальним є варіант, коли письменник бачить своїх читачів, коли він з ними зустрічається» [22].

На жаль, уже з'явився термін «нечитання як форма культури» [11]. З досліджень компанії «Research & Branding Group»⁵ виходить, що «нечитання перетворюється на форму культури, як і читання», інші дослідники вважають, що занепад читання може представляти навіть загрозу національній безпеці [8].

У 2013 році відомий англійський письменник Нил Гейман виступив із пристрасною промовою «**Why our future depends on libraries, reading and daydreaming**» [28]. Ця промова сколихнула Інтернет своєю емоційністю, щирим ставленням до книг, важливим значенням бібліотек для суспільства. «Я збираюся розповісти вам, що бібліотеки важливі, я збираюся поговорити з вами про читання. Я збираюся припустити, що читання художньої літератури, читання для задоволення є однією з найважливіших речей у житті людини. ...Я збираюся з усією пристрасністю благаючи людей усвідомити, що таке бібліотеки і бібліотекарі, і зберегти обидва явища».

За результатами опитування серед студентів першого курсу бачимо, що вони вважають читання корисним, визнають, що читання спонукає людину думати та співпереживати. Крім інших заходів, що проводяться у бібліотеці для популяризації читання, ведеться сторінка у соціальних мережах, з посиланням на електронний каталог для миттєвого замовлення книг – як новинок художньої літератури, так і перевіреної класики – https://www.facebook.com/abonement.cnb?fref=pb&hc_location=friends_tab&pnref=friends.all.

Бібліотека і далі намагатиметься підвищувати рівень читання у країні, адже якщо суспільство не читатиме, то майбутнього у нього немає.

⁵ Research & Branding Group – група компаній в області досліджень ринку і рекламної діяльності. Див.: Research & Branding Group [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rb.com.ua/ukr/company>.

Про боротьбу з плагіатом і бібліотеку

«По-моєму, гірчиця, особливо мелена, – це такий собі порох, – сказала Аліса».

Сервіс перевірки на плагіат «Unplag», Східноукраїнський фонд соціальних досліджень, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна та «SCS Journal» влітку 2016 року разом створили інфографіку про види плагіату [9] і зробили деякі висновки, а саме: український студент не знає, як оформити свою роботу правильно, студенти не повністю розуміють, що таке плагіат. Вони не знають правил цитування, оформлення посилань, перефразування, рерайту та ін. Студенти купують чужі роботи, навіть не замислюючись над власним вчинком, списують на тестах, дають неправильні посилання на джерела, тобто використовують у своїх роботах чужу інтелектуальну власність. Зокрема, тут знаходимо «впіратську руку Інтернету»: наберіть «замовити дипломну, курсову, контрольну роботу» – і знайдуться десятки тисяч відповідей. Все просто: ви платите, ми пишемо. Українські ВНЗ також включились у міжнародну боротьбу з плагіатом. Яке завдання ставить перед собою бібліотека у вирішенні цієї проблеми? Радник з питань преси, освіти та культури Посольства Сполучених Штатів Америки в Україні Конрад Тернер при відкритті проекту наголосив, що невід'ємною частиною Проекту сприяння академічній доброчесності будуть бібліотеки. «Бібліотека є тим осередком, який може розповсюджувати інформацію як про доброчесність, так і про питання плагіату» [1]. Зараз у секції університетських бібліотек Української бібліотечної асоціації розпочав діяти проект «Культура академічної доброчесності: роль бібліотек». Проект спрямовано на включення бібліотек у процес формування в суспільстві культури академічної доброчесності, а також запобігання проявам шахрайства, плагіату, корупції у сфері освіти та науки, зокрема в школах і університетах.

У дослідженні, яке провела Британська бібліотека під назвою «Інформаційна поведінка майбутніх дослідників» [12], зазначено, що легкий доступ до інформації перешкоджає творчому і незалежному мисленню серед молоді, провокує мислення за принципом *copy-past*⁶. Підростаюче покоління мало цікавиться авторитетністю джерел, молодь не знає, який контент може надати бібліотека, не усвідомлює існування проблеми, гублячись у морі інформації, не відчуває своєї потреби в провіднику, тобто в бібліотекарі-консультанті. Тому бібліотеки повинні

⁶ Копіпаст (англ. copy-paste – скопіювати-вставити) – метод створення тексту шляхом копіювання та вставляння фрагментів з кількох джерел, іноді навіть без подальшого редагування результату. Текст, який може містити логічні «стрибки» і «провали», що знижує інтерес читача до нього. Див: Що таке копіпаст [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vidpo.net/shho-take-kopipast.html>.

голосно заявити про те, що навичкам роботи з інформацією необхідно вчитися. Потрібно позиціонувати бібліотекаря як інформаційного спеціаліста, гіда-фахівця, а бібліотеку – як надійне сховище інформації [22]. Щорічно у вересні на допомогу першокурсникам у ЦНБ проводяться заняття, де нові студенти ознайомлюються із сервісами бібліотеки, у тому числі з електронними ресурсами, зі світовими базами даних, а також із тим, як користуватися електронним каталогом, електронним архівом. Їм надаються перші рекомендації щодо складання списків літератури до курсових робіт, поради з основ бібліотечно-бібліографічних знань. За заявками викладачів для старших курсів протягом року проводяться спеціальні тематичні заняття, у тому числі з використання бібліографічних стилів, створених на основі міжнародних стандартів для оформлення бібліографічних посилань.

Бібліотека у світі, що змінюється

«Якусь часину Гусінь і Аліса мовчки дивилися одна на одну. Нарешті Гусінь вийняла люльку з рота й озвалася млосним оспалим голосом:

– Ти хто?

Що й казати, не вельми підбадьорливий початок розмови!

– Я?.. Я, пані, й сама вже не знаю... – ледь зніяковіла Аліса. – Знаю хіба, ким була сьогодні зранку, але відтоді я, по-моєму, кілька разів мінялася».

У перших рядках Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України» зазначено, що «бібліотеки сприяють розбудові читаючої, мислячої та освіченої нації, спроможної практично втілювати набуті знання і досвід у розбудову незалежної України». Підкреслено, що тільки 21 % бібліотек мають доступ до Інтернет, у середньому в бібліотеках України – тільки один комп'ютер на одну бібліотеку. Тому не завжди до університетських бібліотек приходить підготовлений користувач – незважаючи на те, що практично в усіх є власні гаджети, а соціальні мережі дуже популярні. Підвищенню ролі бібліотек України у глобальному інформаційному середовищі перешкоджають:

- відсутність належної законодавчої бази і міжнародних угод для ефективної міжнародної співпраці та обміну інформацією;
- низький рівень впровадження міжнародних стандартів бібліотечно-інформаційного обслуговування;
- брак знань і навичок міжнародної співпраці у персоналі бібліотек; недостатнє представництво бібліотечних фахівців у міжнародних професійних організаціях [18].

Працювати тільки з так званим «старим багажем знань» вже неможливо. В епоху постійних змін, що відбуваються у світі інформації, якість послуг, що надаються бібліотекою, більш, ніж будь-коли, залежить від співробітників, від їхньої професійної компетентності. Щоб допомогти читачеві орієнтуватися в інформаційному просторі, необхідно мати навички ефективного пошуку, створення й передачі інформації – і постійно підвищувати свою кваліфікацію. Щоб навчати користувачів, студентів, науковців роботі в електронних пошукових мережевих ресурсах, треба володіти не тільки методиками пошуку, а й методикою навчання. Фахівці видавництва «SAGE» і Британської бібліотеки порушили питання: «Які вміння і досвід мають бути у бібліотекаря майбутнього, щоб відповідати вимогам часу?» Стефен Барр, голова «SAGE», підбив підсумок дискусії, назвавши основні тенденції в розвитку університетських і наукових бібліотек. У числі головних трендів – об'єднання бібліотек у єдині мережі й управління метаданими колекцій у Web [13]. Сьогодні університетські бібліотеки вже давно планують свою діяльність у системі розвитку відносин традиційної бібліотеки з розвитком і впровадженням можливостей, які надали новітні технології. Зараз бібліотечні фахівці міжнародного рівня вже вважають, що нові технології – це вже наші звичайні повсякденні справи [23, 73], і тому не треба про них згадувати. Можна з цим не погодитися. Зокрема, АІБС, автоматизація, Інтернет – це реальність, без цього бібліотеки вже не працюють. Але у світі так швидко все змінюється, обсяг електронної інформації зростає щодня – і постійно з'являється щось нове. Завдання, що постають перед бібліотеками, потребують професійно підготованих кадрів, які володіють як бібліотечними методами роботи, так і сучасними технологіями. Зміни, які відбуваються у всіх напрямках діяльності, мають сприяти тому, щоб українські бібліотеки досягли найвищого світового рівня.

Отже, яке воно – майбутнє?

- «Кім, однак, знову всміхнувся, тільки трохи ширше.
«Ніби сподобалося», – подумала Аліса, й повела далі:
– Чи не були б ви такі ласкаві сказати, як мені звідси вибратися?
– Залежить, куди йти, – відказав Кім.
– Власне, мені однаково, куди йти... – почала Аліса.
– Тоді й однаково, яким шляхом, – зауважив Кім.
– ... аби лиш кудись дійти, – докінчила Аліса.
– О, кудись та дійдеш, – сказав Кім. – Треба тільки достатньо пройти».*

Щоб досягнути бажаного, і справді потрібно довго і тяжко працювати, – і нарешті побачимо результати своєї праці. Бібліотека –

це ресурсний центр університету, одночасно – його душа і його мізки. Завдання, що сьогодні постають перед бібліотеками, – класично-традиційні, тобто університетські бібліотеки підтримують навчання студентів і дослідницьку діяльність науковців, сприяють науковій комунікації. Форма доступу до знань змінилася, тому бібліотеки забезпечують роботу інформаційних ресурсів і їхнє використання. *Бібліотека зберігає книжкові пам'ятки, друковані, а зараз – і електронні документи.* Вона сприяє любові до читання, виховує національну свідомість, удосконалює сервіс для користувачів, підтримує з ними постійний зв'язок, створює різноманітні майданчики для інтелектуального та культурного дозвілля. Бібліотека як мобільна структура знаходиться у постійному розвитку, а бібліотекарі – у безперервному навчанні. Бібліотека постійно розвиває партнерські відносини з іншими бібліотеками та організаціями.

Світ змінює бібліотеки, але й сучасні бібліотеки змінюють світ в умовах комфортного простору і новітніх технологій створюється атмосфера, яка надає можливість залучати більше користувачів. Реорганізація бібліотечного простору, оснащеного всіма пристроями технічного інтелекту, дозволить по-новому створити ефективну сучасну бібліотеку, яка надає різноманітні послуги, у тому числі – для дослідження бізнесу, пізнання інноваційної економіки, для успішної кар'єри, дозволить вивчати кращий досвід і застосовувати його у своїх реаліях. Американська бібліотечна асоціація щорічно проводить конференцію під назвою «Погляд у Кришталеву кулю: тенденції в розвитку вищої освіти і бібліотек вищих навчальних закладів». На конференції 2015 року доцентом кафедри педагогіки і соціології Стенфордського університету Митчелом Стівенсом було зазначено, що *«ми входимо у світ з дедалі більшим доступом до інформації, тому людям потрібні портали, яким вони можуть довіряти, управління інформацією, яке здійснюють бібліотеки, стане ключем у перетворенні загальнодоступності інформації в якість освіти»*. А директор бібліотеки Массачусетського технологічного інституту Кріс Бург (Chris Bourg) вважає, що *«бібліотеки повинні взяти на себе відповідальність за інформаційну грамотність. Бібліотекарі можуть використовувати свої знання і досвід, які дозволять їм йти значно далі, ніж підтримка і консультування викладачів, вони можуть стати провідниками тих змін, які ми хочемо бачити в бібліотечному світі, у вищій освіті і в усьому суспільстві»* [24].

На сайті «**Future Libraries**» (http://publications.arup.com/publications/f/future_libraries) опубліковано звіт, який виявляє важливі тенденції, що впливатимуть на майбутнє громадських, академічних та корпоративних бібліотек. Завдяки колективному дослідженню шляхом проведення низки заходів у Лондоні, Мельбурні, Сан-Франциско і Сідней, в яких були задіяні фахівці в області проектування й управління бібліотеками, зроблено

важливі висновки. Дослідники вважають, що майбутнє бібліотек – у впровадженні краудсорсингу, тобто у передачі певних функцій невизначеному колу осіб. Стратегія краудмаркетингу передбачає управління споживачем у мережевих співтовариствах, комунікаційну модель управління споживачем у мережі Інтернет. Закордонні бібліотеки вже працюють у цьому напрямку.

Ми самі створюємо майбутнє. Зокрема, «ще не все владналося, тому ми не можемо бути впевнені, як все вийде. Ми не впевнені, чи будуть люди насправді задоволені читанням лише в електронному вигляді, чи зможуть витримати це друковані книги і наскільки довго. Ми знаємо, що основні функції, які виконує бібліотека, – це агрегування та зберігання контенту, відбір колекцій, допомога людям знайти те, що їм потрібно. Таким чином, вона робить книги і знання доступними (цифровий чи друкований контент)», – ці думки належать віце-президенту з підтримки бібліотечних послуг компанії «Бібліотечні системи та послуги» США Стіву Коффману, який, до речі, є міжнародним консультантом ЦНБ [26].

Бібліотека була, є і буде! Кажуть, що університет потужний тією мірою, якою потужна його бібліотека. Досить часто університетську бібліотеку називають «кафедрою № 1». Тобто головною, провідною структурою, від якої залежить, наскільки якісні знання зможуть отримувати студенти, як бібліотека підтримуватиме та допомагатиме науковцям в опануванні нових комунікацій. Крім того, це місце зустрічі культурних, інтелігентних людей.

Бібліотека – структура, яка зберігає пам'ять поколінь, але вона завжди спрямована в майбутнє. Завдань і роботи багато, головне – не запізнитись, тому – поспішаймо! *«І що ж вам пам'ятається найкраще? – ризикнула спитати Аліса. – Все, що станеться через тиждень, – небало кинула Королева».*

Література

1. Академічна доброчесність є важливою складовою освітньої реформи [Електронний ресурс] / Інна Совсун. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/usl-povivni/novini/2016/02/24/inna-sovsun-24022016>.
2. Бабічева О. Г. Інноваційні методи обслуговування читачів у бібліотеках вищих навчальних закладів Харківського зонального методичного об'єднання / О. Г. Бабічева, І. К. Журавльова // Вісник Одеського національного університету. Сер. Бібліотекознавство. Бібліографознавство. Книгознавство. – 2014. – Т. 19, Вип. 1. – С. 79–92.
3. Багрова И. Ю. Библиография в современной электронной среде: проблемы и опыт зарубежных библиотек (по материалам отечественной и зарубежной англоязычной печати) [Электронный ресурс] / И. Ю. Багрова. – Режим доступа : <http://library.gpntb.ru/ellib/dop/bag.pdf>.

4. Бородина В. А. Читательская Вселенная [Электронный ресурс] / В. А. Бородина. – Режим доступа : <http://mognovse.ru/hgb-chitateleskaya-vselennaya-n-a-rubakina-150-let-so-dnya-roj.html>.

5. Будущее научных библиотек в условиях открытого доступа: отчет издательства SAGE и Британской библиотеки [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://libinform.ru/read/articles/Obrazovanie-i-biblioteki-cherez-10-let-obzorisledovaniy>.

6. Генеральная конференция ЮНЕСКО. 38-я сессия, Париж, 2015 [Электронный ресурс] : докл. комиссии по коммуникации и информации. – Режим доступа : <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002355/235501r.pdf>.

7. Дедик П. Е. Новые возможности доступа к ресурсам зарубежных библиотек: системы Web Scale Discovery [Электронный ресурс] / П. Е. Дедик. – Режим доступа : http://gpntb.ru/ntb/ntb/2013/3/ntb_3_4_2013.pdf.

8. Дослідження читання книжок в Україні–2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.slideshare.net/Kyivstar/report-gfk-reading2014foruploading-38932265>.

9. 10 фактів про читання й книги в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.novaknyha.com.ua/en/blog/view/12/10-faktiv-prochitannia-y-knigi-v-ukraini>.

10. Епідемія академічного плагіату в цифрах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://studway.com.ua/plagiat-2>.

11. Журавльова І. К. Структура бібліотеки як відображення якості її роботи [Електронний ресурс] : виступ на Всеукр. наук.-практ. конф. 6-к вищих навч. закл., Одеса, 14–16 квітня 2014 р. / І. К. Журавльова. – Режим доступу : www.library.univ.kiev.ua/ukr/for_lib/.../i_k_zhuravleva.ppt.

12. Журавльова І. К. Ще раз про кохання, або Навіщо сучасному читачу бібліотека? : Бібл. діалоги [Електронний ресурс] : доп. на Всеукр. наук.-практ. конф. «Бібліотеки ВНЗ України у процесі імплементації Закону «Про вищу освіту» та інформатизації суспільства», 16–19 черв. 2015 р., м. Івано-Франківськ. – Режим доступу : space.univer.kharkov.ua/.../Zguravleva_Shche_raz_pro_kokhannia.pdf.

13. Информационное поведение будущих исследователей [Электронный ресурс] / Ян Роуландс по поручению JISC и Британской библиотеки // Образование и библиотеки через 10 лет : обзор исследований. – <http://libinform.ru/read/articles/Obrazovanie-i-biblioteki-cherez-10-let-obzorisledovaniy>.

14. Как Открытый доступ повлияет на будущее университетских библиотекарей? [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://libinform.ru/read/foreign-experience/Kak-Otkrytyj-dostup-povliyaet-na-budushee-universitetskih>.

15. Корреспондент: Закрита книга. В Україні зникає культура читання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/journal/1554595-korrespondent-zakrita-kniga-v-ukrayini-znikaє-kultura-chitannya>.

16. Костовська А. Культура читання: «що залайкали, те й читають» [Електронний ресурс] / Алла Костовська. – Режим доступу : <http://www.chytomo.com/news/kultura-chitannya-shho-zalajkali-te-j-chitayut>.

17. Мелентьева Ю. П. Чтение, читатель, библиотека в изменяющемся мире / Ю. П. Мелентьева. — Москва : Наука, 2007. — 355 с.
18. OCLC: союз библиотек и удобство читателей [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.rsl.ru/ru/s7/s409/2013/20137642>.
19. Про схвалення Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України» [Електронний ресурс] : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 берез. 2016 р. № 219-р. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/law/show/219-2016-%D1%80>.
20. Програма розвитку Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна на 2010–2020 роки : [Електронний ресурс] : затв. конф. Труд. колективу 14 жовт. 2010 р. — Режим доступу : <http://www.univer.kharkov.ua/ua/general/program2020>.
21. Проект Концепції державної програми збереження бібліотечних фондів на період до 2020 року [Електронний ресурс] — Режим доступу : http://mincult.kmu.gov.ua/mincult_old/uk/publish/article/309500;jsessionid=4AA313B51DD1386E055B9C753F982F58.app1.
22. Сипиля С. Инновации — основа политики ИФЛА [Электронный ресурс] / С. Сипиля. — Режим доступа : <http://www.unkniga.ru/face/2992-sinika-sipilya-innovatsii-osnova-politiki-ifla.html>.
23. Славінська І. Чому люди (не) читають? [Електронний ресурс] / Ірина Славінська // Українська правда. — 2011. — 27 трав. — Режим доступу : <http://life.pravda.com.ua/culture/2011/05/27/79437>.
24. Сукиасян Э. Р. Деятельность, структура и система управления современной библиотеки. Ч. 1. Направления деятельности библиотеки / Э. Р. Сукиасян // Научные и технические библиотеки. — 2015. — № 10. — С. 67–74.
25. Тенденції в розвитку вищого образования и вузовських бібліотек — 2015 [Електронний ресурс] Проект «Взгляд в Хрустальный шар: тенденции в развитии высшего образования и вузовских библиотек». — Режим доступа : <http://libinform.ru/read/foreign-experience/Tendencii-v-razvitii-vysshego-obrazovaniya-i-vuzovskih>.
26. Charter on the Preservation of Digital Heritage [Electronic resource]. — Mode of access : http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=17721&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html.
27. Coffman S. Modern libraries / Steve Coffman // Сучасна бібліотека у науково-освітньому просторі ВНЗ: інформаційні ресурси, технології, проекти : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 21–23 жовт. 2014 р., — Полтава, 2014. — С. 34–54.
28. Feret B. Czy nowa struktura zwiększy popularność biblioteki? [Elektroniczny zasób] / Błażej Feret. — Tryb dostępu : ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/21523/.../FERET.pptx.
29. Gaiman Neil: Why our future depends on libraries, reading and daydreaming [Electronic resource] / Neil Gaiman — Mode of access : <https://www.theguardian.com/books/2013/oct/15/neil-gaiman-future-libraries-reading-daydreaming>.

30. UNESCO/UBC. VANCOUVER DECLARATION : The Memory of World in the Digital Age : Digitization and Preservation 26 to 28 Sept. 2001 Vancouver, British Columbia, Canada [Electronic resource]. – Mode of access http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CI/CI/pdf/mow/unesco_bc_vancouver_declaration_en.pdf.

31. U.S. Public Libraries and the Use of Web Technologies [Electronic resource] // LRS: Library Research Service. – Mode of access http://bit.ly/LRS_webtech.

32. Zurawłowa I. Wpływ zasobów elektronicznych na jakość pracy bibliotek szkolnych wyższych Ukrainy / I. Zurawłowa // Znaczenie i badania jakości w bibliotekach : V Konferencja Biblioteki Politechniki Łódzkiej 13–15 czerwca 2012. – Łódź, Polska, 2012. – S. 99–111.

Т. Є. Кагановська

Організаційно-правові засади забезпечення якості вищої юридичної освіти в Україні

У статті відзначено факт незмінно високого попиту на вищу юридичну освіту у всі часи, її престижності, розглянуто аспекти успішного працевлаштування юристів. Акцентовано на необхідності чіткої цілісної спрямованої державної політики у сфері реформування вищої юридичної освіти, приведенні її у відповідність до вимог сучасності; виділено низку проблем на шляху вдосконалення та розвитку якісної сучасної української юридичної освіти.

Ключові слова: вища юридична освіта, державна політика, стандарти вищої освіти, вищий навчальний заклад, юрист, якість вищої юридичної освіти.

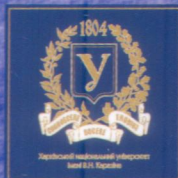
У незалежній Україні юридична освіта користується незмінно високим попитом – професія юриста завжди була престижною і цікавою. Навчальні юридичні заклади головних центрів країни (Києва, Харкова, Львова, Одеси, Донецька) виявилися здатними зберегти і примножити досягнення юридичної освіти і науки. Випускники цих установ успішно працевлаштовуються, на них є попит, що свідчить про високий рівень їхньої підготовки. Крім того, зростає кількість наукових заходів, програм, обмінів. Студенти зараз мають більше можливостей вчитися за кордоном, зокрема, за магістерськими програмами. Сьогодні провідні навчальні заклади України мають добре укомплектовані бібліотеки, комп'ютерні класи, різні практичні лабораторії, центри практичної підготовки.

Окремі аспекти забезпечення якості вищої освіти подекуди висвітлювалися у працях фахівців з питань державного управління, еконо-

1. Загальні проблеми сучасної освіти	6
Гусева Н. В., Мазурова А. В., Телебенєва Є. Ю. Короткострокові освітні програми за кордоном як дієвий спосіб отримання знань.....	6
Журавльова І. К. Прямуємо у майбутнє разом із бібліотекою.....	11
Кагановська Т. Є. Організаційно-правові засади забезпечення якості вищої юридичної освіти в Україні.....	30
Крейдун Н. П., Поліванова О. Є., Яворовська Л. М. Задоволеність навчанням у вищому навчальному закладі як чинник професійної самоефективності сучасних студентів.....	37
Левчук В. Г., Тимченко А. Н. Основные перспективные направления развития дистанционного обучения в Харьковском национальном университете имени В. Н. Каразина.....	42
Немець Л. М., Кандиба Ю. І., Сегіда К. Ю. Формування фахових компетентностей при підготовці докторів філософії за спеціальністю «Науки про Землю» (спеціалізація «Економічна та соціальна географія»).....	46
2. Сучасні освітні технології та методики викладання у вищій школі	52
Ачасов А. Б., Некос А. Н. Формування комплексу програмного Гіс-забезпечення при підготовці екологів.....	52
Бердников А. Г., Павлов А. Н., Шматков С. И. Комплексная деловая игра для студентов специальности «Компьютеризированные системы управления и автоматика».....	57
Васильєва Л. В., Исиченко А. А. Оптимизация учебного процесса посредством внедрения информационных технологий.....	65
Закревский А. Н., Карапетян О. Ю., Тимченко А. Н., Смаль В. А. Роль дистанционного ЭКГ-консультирования и пульсоксиметрии в комплексной оценке состояния здоровья школьников.....	68

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. Каразіна



ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ



ЗБІРНИК НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПРАЦЬ

Випуск 7